

České vysoké učení technické v Praze

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA

Výroční zpráva

2011

Zpracovaly:

PhDr. Barbora Ramajzlová, PhDr. Marta Machytková, Mgr. Michaela Morysková

Podklady připravily:

RNDr. Ivana Hájková, PhDr. Lenka Krejčová, PhDr. Helena Kovářiková,
Mgr. Lenka Němečková, Mgr. Věra Pilecká, PhDr. Ludmila Tichá, Mgr. Ilona Trtíková

květen 2012

1. Obsah

1.	Obsah	3
2.	Úvod	5
3.	Ústřední knihovna – organizace a financování	6
	3.1 Organizace a řízení	6
	3.2 Knihovní rada	6
	3.3 Financování ÚK	7
	3.4 Spolupráce s fakultami, katedrami	7
4.	Fondy informačních zdrojů	8
	4.1 Stav fondů, přírůstek	8
	4.2 Prodejní výstava	9
5.	Financování informačních zdrojů	10
	5.1 Financování tištěné knižní literatury	10
	5.2 Financování elektronických knih	11
	5.3 Financování oborových časopisů	11
	5.4 Financování konsorciálních e-zdrojů a služeb	11
	5.5 Financování dalších/nekonsorciálních e-zdrojů a služeb	11
	5.6 Financování informačních zdrojů - rekapitulace	12
6.	Uživatelé	13
7.	Služby	14
	7.1 Výpůjční služby	14
	7.2 Rešeršní a konzultační služby	15
	7.3 Reprografické služby	16
	7.4 Elektronické služby	16
8.	Webové stránky, propagace	17
	8.1 Webová stránka ÚK	17
	8.2 Propagace a komunikace s uživateli	18
9.	Zajištění a zpřístupnění elektronických informačních zdrojů (EIZ)	19
	9.1 Zhodnocení dostupnosti EIZ v roce 2011	19
	9.2 Statistické sledování využití EIZ	20
	9.2.1 Multioborové zdroje	20
	9.2.2 Citační databáze a rejstříky	21
	9.2.3 Oborové informační zdroje	22

9.3 E-knihy	23
10. Podpora studia.....	24
11. Podpora vědy a výzkumu.....	26
12. Budování institucionálního repozitáře	27
13. Informační infrastruktura.....	28
13.1 Technické a technologické vybavení ÚK.....	28
13.2 Knihovní systém Aleph	28
14. Prostory.....	29
15. Personální situace	30
16. Mezinárodní a národní spolupráce	31
16.1 Členství v odborných orgánech a organizacích	31
16.2 Zahraniční cesty	31
17. Projekty (grantová a rozvojová činnost).....	32
17.1 Realizované v roce 2011	32
17.2 Podané na rok 2012	32
18. Publikační a přednášková činnost.....	33
19. Přílohová část	34
19.1 Seznam zaměstnanců k 31. 12. 2011	34

2. Úvod

Rok 2011 byl pro Ústřední knihovnu ČVUT (ÚK) dobrým pracovním rokem, ve kterém se knihovně dařilo přibližovat se ke svojí vizi – být špičkovým pracovištěm podpory vzdělávacího a výzkumného procesu univerzity, udržovat a rozvíjet kvality srovnatelné s univerzitními knihovnami ve světě.

Co se nám podařilo?

Systematicky budujeme a nabízíme rozsáhlou kolekci významných odborných elektronických databází a elektronických knihoven, které pokrývají ve vysoké kvalitě vědní a studijní obory ČVUT. Orientujeme se na pořizování těch nástrojů a služeb, které usnadňují práci s informacemi. Daří se nám poskytovat služby konkrétním cílovým skupinám. Dobrým příkladem „best of practice“ je výuka doktorandů v práci s odbornými informacemi nebo analytická činnost k hodnocení výsledků vědecké a výzkumné činnosti školy.

Máme dobře propracovanou organizaci práce, takže i s malou kapacitou pracovníků dokážeme reagovat na to, co naše vysoká škola potřebuje. Sledujeme nové trendy a postupně se snažíme je aplikovat do činnosti ÚK. Vyrovnáváme se s tím, že ceny informačních zdrojů a služeb rostou, hledáme jiné zdroje financování, pracujeme na projektech.

Výroční zpráva se podrobně zabývá jednotlivými aktivitami, které ÚK realizovala v roce 2011.

3. Ústřední knihovna – organizace a financování

3.1 Organizace a řízení

Podle umístění je ÚK strukturovaná na centrální pracoviště a detašovaná pracoviště (lokální knihovny). Centrální pracoviště působí v budově Národní technické knihovny (NTK) v Dejvicích, lokální knihovny jsou umístěny v prostorách mimodejvických fakult (na Fakultě biomedicínského inženýrství, Fakultě dopravní, Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské a Masarykově ústavu vyšších studií). V tabulkách, kterými je text této zprávy doplněn, je používána pro označení centrálního pracoviště zkratka ÚK/NTK a pro označení lokálních knihoven zkratky příslušných fakult a vysokoškolských ústavů.

Knihovna se člení na:

- **Oddělení fondů** (akvizice, zpracování a zpřístupňování fondu, správa a ochrana fondu, správa a rozvoj knihovního systému Aleph, budování *Digitální knihovny ČVUT* jako institucionálního repozitáře).
- **Oddělení služeb** (výpůjční služby, specializované služby, e-sloužby, bibliograficko-informační služby, poradenské a referenční, konzultační a reprografické služby).
- **Oddělení podpory studia** (informační vzdělávání, podpora budování *Digitální knihovny ČVUT* jako institucionálního repozitáře, zajišťování dostupnosti elektronických informačních zdrojů, školení a semináře, tvorba a správa webových stránek ÚK, podpora vědy a výzkumu, hodnocení a srovnávání výsledků školy v oblasti publikování).
- **Sekretariát ředitelky** (řídící a koncepční činnost, tvorba a řízení projektů, strategie rozvoje ÚK, správa lokálních knihoven).
- **Lokální knihovny** (akvizice, zpracování, zpřístupňování a ochrana fondů, výpůjční služby, elektronické dodávání dokumentů, meziknihovní služba).

3.2 Knihovní rada

Podle „*Organizačního řádu ÚK*“, čl. 5, 6 je stálým poradním orgánem ředitele knihovní rada. Ta byla ustavena v roce 2010 a její členové byli, na návrhy děkanů fakult a ředitelů vysokoškolských ústavů, jmenováni rektorem.

Předsedou knihovní rady je prof. Ing. Petr Moos, CSc., prorektor pro rozvoj. Členy knihovní rady jsou:

PhDr. Marta Machytková	Ústřední knihovna
prof. Ing. arch. Petr Urlich, CSc.	Fakulta stavební
Ing. Blanka Váradiová, CSc.	Fakulta strojní
prof. Ing. Zbyněk Škvor, CSc.	Fakulta elektrotechnická
Mgr. Jarmila Štruncová	Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská
PhDr. Benjamin Fagner	Fakulta architektury
Ing. Lukáš Týfa, Ph.D.	Fakulta dopravní
Ing. Jan Kauler, Ph.D.	Fakulta biomedicínského inženýrství
doc. RNDr. Alena Šolcová, Ph.D.	Fakulta informačních technologií
PhDr. Hana Úlehlová	Masarykův ústav vyšších studií
Ing. Radek Holý	Výpočetní a informační centrum
PaedDr. Vladana Botlíková, CSc.	Ústav tělesné výchovy a sportu
Ing. Karel Smolek, Ph.D.	Ústav technické a experimentální fyziky
Ing. Marie Studničková, CSc.	Kloknerův ústav
Alexandra Hradečná	Technologické a inovační centrum

Knihovní rada se sešla v červnu 2011. Projednala a schválila předložené materiály: „*Zpráva o činnosti ÚK v roce 2010*“, „*Průběžná zpráva za rok 2011*“. V samostatném bodu byla představena *Digitální knihovna ČVUT* (repozitář) a její dosavadní vývoj.

3.3 Financování ÚK

ÚK hospodařila jako samostatná účetní jednotka s rozpočtem, který je určen metodikou rozpočtu ČVUT. Rozpočet ÚK byl tvořen nákladově podle činnosti ÚK. Byl z něj financován nákup informačních zdrojů (knihy, časopisy, e-zdroje), personální a provozní zajištění ÚK, technická podpora a příslušné služby pro ÚK a platba za pronájem prostor v budově NTK. Knihovna hospodařila s vlastními zdroji, kterými jsou příjmy za poplatky, služby apod., dalšími finančními zdroji jsou granty/projekty, které ÚK v daném roce získala. Nepeněžními zdroji ÚK byly knižní dary, signální výtisky skript a některých tiskovin Nakladatelství ČVUT, výměnné publikace a náhrady za ztracené dokumenty.

Rozpočet ÚK pro rok 2011 byl přidělen ve stejné výši jako v minulém roce. Finanční řízení bylo maximálně úsporné a opatrně bylo nakládáno se všemi výdaji.

3.4 Spolupráce s fakultami, katedrami

Tato spolupráce je pro činnost knihovny klíčová a v roce 2011 se na ní podílela většina pracovníků knihovny. Potřebné informace byly zveřejňovány na webových stránkách ÚK v sekci *Katederní knihovny*, ale hlavně byly předávány v rámci osobních kontaktů. Je dobré vědět, že pro každou fakultu a součást je určená jako jejich kontaktní osoba konkrétní pracovnice ÚK.

Velmi dobře se osvědčila setkání zástupců dejvických fakult, kteří jsou pověřeni na jednotlivých katedrách správou katederních knihoven, s pracovníky ÚK. Již tradičně proběhla před zahájením akademického roku. Cílem setkání bylo zhodnotit spolupráci fakult s ÚK a informovat o všech oblastech činnosti ÚK. Jednalo se o finančních limitech příslušných fakult pro akvizici a jejich naplňování v roce 2011, o objednávkách časopisů na rok 2012, o konkrétních připravovaných akcích – prodejní výstava, školení a semináře.

Kromě oblasti doplňování fondu a zajišťování tradičních služeb, spolupracovala ÚK s fakultami/katedrami i v oblasti podpory studia a podpory výzkumu.

4. Fondy informačních zdrojů

4.1 Stav fondů, přírůstek

ÚK buduje specializované fondy informačních zdrojů (ve formě tištěné i elektronické) podle informačního profilu, který vychází ze zaměření studijních programů a studijních oborů a konkrétní vědecké a výzkumné činnosti fakult a ústavů. Tyto fondy jsou umístěny jednak v ÚK (v centrálním pracovišti ÚK v budově NTK, v lokálních knihovnách), jednak na katedrách a ústavech fakult. Umístění vychází ze způsobu jejich financování.

Akvizice fondu probíhala v úzké součinnosti s pedagogy a vědeckými pracovníky, a to podle zásad „*Akviziční politiky Ústřední knihovny ČVUT*“. Z finančních prostředků ÚK byly pořizovány informační zdroje, určené pro celou školu. Z prostředků fakult a ústavů byly hrazeny oborově zaměřené informační zdroje, studijní literatura, doporučená literatura k předmětům dané fakulty, české a zahraniční časopisy tématicky zaměřené na studijní a vědní obory dané fakulty či ústavu. Většina knižních fondů je nakupována právě z prostředků fakult, podíl těchto nákupů byl v roce 2011 ve výši 96,8 %. Akvizice ÚK se zaměřila na nákup elektronických knih, které jsou dostupné v rámci celé školy.

Nový přírůstek byl tvořen tištěnými publikacemi, které byly převážně pořizovány nákupem, určitá část přírůstků (20 %) byla získána jako dary, mezinárodní výměnou nebo jako signální výtisky (tiskoviny vydávané Nakladatelstvím ČVUT). Celkový přírůstek knihovních fondů za rok 2011 činí 7 211 knihovních jednotek (tab. 1).

ÚK ČVUT	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
přírůstky	9 357	9 421	9 983	10 476	11 802	11 644	11 111	8 899	7 295	7 211

tab. 1

V roce 2011 došlo ke změně ukazatelů ročního výkazu o vysokoškolské knihovně a do nových přírůstků se nezapočítával přírůstek 179 elektronických knih, takže menší počet přírůstků proti roku 2010 jde na účet tohoto vykazování. Zjevný pokles ale pokračuje u přírůstku studijní literatury, v roce 2011 bylo pořizeno 1 379 exemplářů skript, což je o 293 kusů méně než v předchozím roce. Je pravdou, že nižší počet nových skript odráží skutečnost, že ČVUT vydává rok od roku méně titulů skript.

V roce 2011 bylo z celkového knihovního fondu vyřazeno 8 856 knihovních jednotek. Většina úbytků byla vyřazena z katederních knihoven, jednalo se o obsahově zastaralé nebo opotřebované dokumenty. Vývoj objemu knihovního fondu ČVUT je dokumentován v tab. 2.

ÚK ČVUT	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
knih. fond	499 014	499 022	503 626	509 275	515 923	516 751	518 753	505 190	499 109	497 464

tab. 2

Časopisecký fond v roce 2011 tvořilo 428 titulů časopisů, z nich pouze v tištěné podobě to bylo 418 titulů, 3 tituly byly pouze v elektronické podobě a 7 titulů v obou formách. Celkem se odebíralo 515 exemplářů. U časopisů byl zaznamenán proti předchozímu roku pokles o 14 titulů v 33 exemplářích. Pokračující snižování počtu odebíraných titulů vypovídá jednak o šetření finančních prostředků, o odstraňování duplicit, ale zejména o dostupnosti elektronických verzí časopisů, které jsou zajišťovány prostřednictvím konsorcií, jejichž je ČVUT členem od roku 2000.

Na základě koordinované akvizice mezi ÚK a NTK bylo 43 titulů časopisů financovaných z limitů FSv, FS, FEL umístěno v časopisecké studovně NTK. Zde jsou k dispozici aktuální čísla a kompletní předcházející ročník. Vázané ročníky 2009, 2010 byly podle klasifikace LCC zařazeny do fondu NTK (s označením majetek ČVUT a chráněny RFID čipem ČVUT). Ostatní oborové časopisy (385 titulů) jsou uloženy na katedrách nebo v lokálních knihovnách.

Elektronický informační fond byl tvořen bibliografickými, citačními a fulltextovými databázemi (digitální knihovny). V roce 2011 pokračovalo budování fondu elektronických knih formou jejich trvalého nákupu. Nově bylo zakoupeno 179 elektronických knih. Pokračoval přístup ke kolekci e-knih *Ebrary*, nově pak byl zakoupen přístup ke kolekci *Knovel*. Elektronickému informačnímu fondu je věnována kap. 9 *Zajištění a přístupnosti elektronických informačních zdrojů (EIZ)*.

4.2 Prodejní výstava

ÚK uspořádala v budově NTK ve dnech 25. - 27. října 2011 v pořadí již třetí prodejní výstavu pod názvem *NOV@ 2011 – Knižní novinky v technických oborech*. Účelem výstavy bylo umožnit pedagogům a vědeckým pracovníkům vybrat tituly k zakoupení s knihou v ruce. Díky možnosti předvýběru titulů, které se na výstavu dovezou, se výstava profilovala podle aktuálních potřeb studia, vědy a výzkumu na ČVUT. Objednání vystavených knih probíhalo přímo na místě nebo prostřednictvím elektronického objednávkového formuláře ÚK. Z vystavených 365 titulů, které vybrali akademičtí pracovníci ČVUT, bylo zakoupeno celkem 126 titulů. Díky finančním prostředkům, přiděleným knihovně Fondem na podporu celoškolských aktivit ČVUT (FCA), byly posíleny finanční zdroje na nákup vybrané literatury. Kromě finančních prostředků FCA se nákupy hradily i z rozpočtu ÚK, z rozpočtů kateder a ústavů a z grantů. Celkem bylo zapláceno 216 466,- Kč, díky výstavní slevě byla průměrná cena knihy cca 1 700,- Kč.

5. Financování informačních zdrojů

Financování nákupů informačních zdrojů se řídilo pravidly „*Akviziční politiky Ústřední knihovny ČVUT*“.

Po dobré zkušenosti z předchozího roku byly fakultami a ústavami opět stanoveny tzv. limity – konkrétní finanční částky z rozpočtů fakult a ústavů, určené pro nákup studijní a vědecké literatury. Z těchto prostředků mohla ÚK na základě konkrétních požadavků nakupovat pro fakulty/ústavy a na konci roku provedla zúčtování těchto částek. ÚK také zajišťovala nákupy z grantových finančních prostředků pro konkrétní katedry nebo pracovníky.

Z rozpočtu ÚK se v první řadě financovaly elektronické informační zdroje a služby, které jsou dostupné všem pracovníkům a studentům ČVUT. Jednalo se o licenční poplatky za přístup k nim nebo finanční spoluúčasti, ke kterým se ČVUT zavázalo svojí účastí v projektech programu MŠMT INFOZ (více v kap. 9). Z rozpočtu ÚK byly také financovány nákupy elektronických knih zpřístupňovaných v síti ČVUT, většinou jako nákup e-knih z rozpočtových peněz vázaných na povinnou spoluúčast v projektu INFOZ. Dále byly z rozpočtu ÚK financovány nákupy studijní a odborné literatury, která je umístěna v centrálním pracovišti ÚK. Náklady po jednotlivých položkách jsou uvedeny v tab. 3.

Náklady z rozpočtu ÚK	knihy	e-knihy	konsorciální časopisy	EIZ a nadstavbové služby	Celkem
celkem	82 040	399 527	2 527 233	1 909 436	4 918 236

tab. 3

Část informačních zdrojů byla financována z grantů, které ÚK získala na rok 2011 (tab. 4).

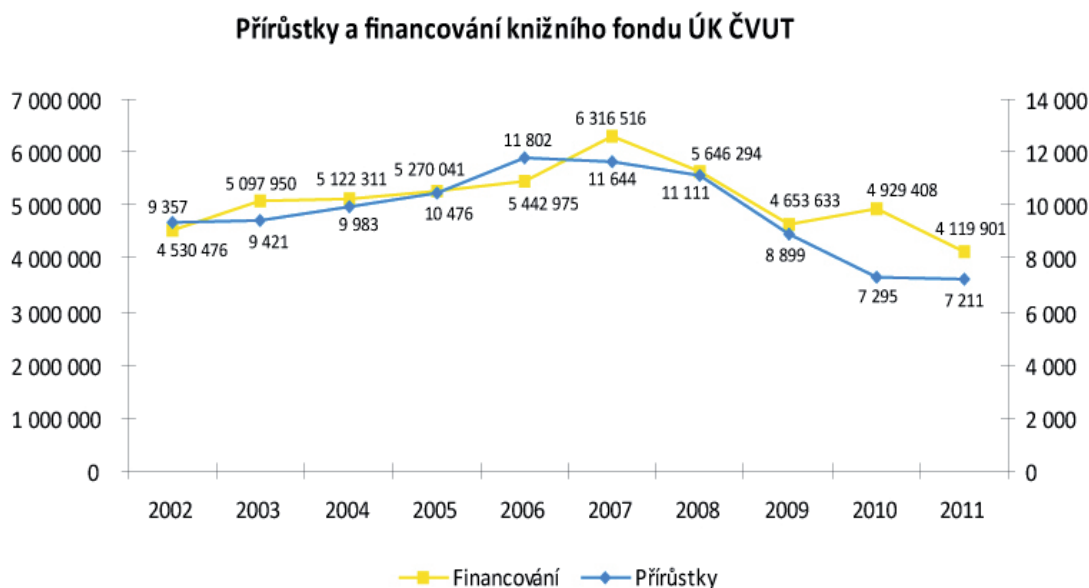
Náklady z grantů ÚK	knihy FCA	e-zdroje FRVŠ	Celkem
celkem	50 108	375 375	425 483

tab. 4

5.1 Financování tištěné knižní literatury

Jak již bylo uvedeno, knižní literatura (tištěné monografie, sborníky, učebnice a skripta) byla nakupována v drtivé většině z tzv. limitů fakult/ústavů a z prostředků kateder a jejich grantů. Na knižní literaturu bylo vydáno z limitů 833 289,- Kč, z dalších prostředků kateder a ze získaných grantových prostředků bylo vydáno 3 154 464,- Kč. Připočteme-li i nákupy knih z rozpočtu ÚK a z projektu FCA, utratilo se za knižní literaturu celkem 4 119 901,- Kč. Bylo to o 800 tis. Kč méně než v roce 2010. Výdaje za knižní literaturu v roce 2011 tvořily 38 % všech nákladů za informační zdroje ČVUT.

Na grafu 1 je vidět dlouhodobý vývoj vztahu objemu přírůstků a objemu prostředků na ně vynaložených.

graf 1

5.2 Financování elektronických knih

V roce 2011 bylo zakoupeno 179 elektronických knih formou trvalého nákupu v celkové výši 399 527,- Kč. Z toho bylo 177 e-knih pořízeno z rozpočtu ÚK ve výši 391 271,- Kč v rámci finanční spoluúčasti k projektu INFOZ *Zajištění klíčových zdrojů a služeb pro technické a inženýrské obory*.

5.3 Financování oborových časopisů

Oborové časopisy byly financovány pouze z limitů jednotlivých fakult/ústavů a z prostředků kateder, konkrétně bylo z limitů zapláceno celkem 1 114 714,- Kč a z prostředků kateder 299 356,- Kč. Celkem byly oborové časopisy financovány částkou 1 414 070,- Kč.

5.4 Financování konsorciálních e-zdrojů a služeb

Náklady na e-zdroje a služby se týkají konsorciálních poplatků a finančních spoluúčastí v projektech a konsorciích. V tab. 5 jsou uvedeny konkrétní částky, kterými byly hrazeny z rozpočtu ÚK **konsorciální poplatky a finanční spoluúčasti** na přístup k dalším informačním zdrojům.

V nákladech nejsou odděleny částky na tzv. **konsorciální časopisy**. Přístup ke kolekcím elektronických časopisů vydavatelství Elsevier, Wiley, Springer je vázán stanoveným finančním vkladem na dřívější předplatné časopisů účastníků konsorcia (forma e-only) a dalšími poplatky pro daný rok, které jsou vypočítané z celkového financování konsorcia u vydavatele Elsevier, Springer a Wiley. U konkrétních titulů časopisů, které byly ČVUT předpláceny (a nyní je objem jejich předplatného prezentován jako finanční vklad) je zaručen trvalý přístup ke starším ročníkům.

E-zdroje a služby konsorciální	Cena (v Kč)
Science Direct (Elsevier)	789 298
Scopus	522 538
Wiley Online Library	214 524
SpringerLINK	151 289
Web of Knowledge	268 374
IEEE/IET, ACM DL *	476 729
EBSCOhost	104 481
Celkem v Kč	2 527 233

*Další spoluúčast ve výši 391 271,- Kč je započítána v e-knihách.

tab. 5

5.5 Financování dalších/nekonsorciálních e-zdrojů a služeb

Dalšími náklady byly licenční poplatky za **přístup k nekonsorciálním e-zdrojům a službám**, které jsou souhrnně uvedeny v tab. 6. Náklady byly hrazeny z rozpočtu ÚK, pouze licence k databázím *Knovel* a *MITCognet* ve výši 375 375,- Kč byly financovány z prostředků projektu FRVŠ.

E-zdroje a služby nekonsorciální	Celkem (v Kč)
ASPI, RefWorks, Serial Solutions, IOP, PROLA, Ebrary, Knovel, MITCognet, MathSci, COS Pivot	2 284 811

tab. 6

5.6 Financování informačních zdrojů - rekapitulace

Celkové náklady na pořízení informačních zdrojů pro ČVUT, bez ohledu na zdroje jejich financování, činily v roce 2011 bezmála 11 mil. Kč. V tab. 7 je přehled vynaložených nákladů po jednotlivých položkách.

Celkové náklady na inf. zdroje za 2011	knihy	e-knihy	časopisy	konsorcia	e-zdroje a služby	Celkem
cena v Kč	4 119 901	399 527	1 414 070	2 527 233	2 284 811	10 745 542

tab. 7

Pro srovnání uvádíme v tab. 8 přehled nákladů na financování informačních zdrojů, tj. knižní a časopisecké literatury v tištěné podobě, elektronické knihy, licenční poplatky a finanční spoluúčasti za přístup k elektronickým informačním zdrojům a službám za posledních deset let.

Inf. zdroje	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
v Kč	9 686 367	10 781 140	9 760 143	9 969 349	10 337 854	11 441 636	12 163 548	11 189 663	11 958 566	10 745 542

tab. 8

6. Uživatelé

Interními uživateli ÚK jsou učitelé, vědečtí a odborní pracovníci ČVUT, studenti ČVUT všech typů studia, ostatní pracovníci ČVUT a zahraniční studenti/profesoři na stáži na ČVUT. Externími uživateli mohou být studenti a pracovníci jiných vysokých škol. V rámci poskytování veřejných knihovnicko-informačních služeb (povinnost vyplývající z knihovního zákona) může služby ÚK využívat odborná veřejnost. Služby jsou dále poskytovány formou meziknihovní služby také jiným knihovnám a informačním institucím v ČR, příp. i zahraničním institucím jako mezinárodní meziknihovní výpůjční služba.

V roce 2011 bylo evidováno a vykazováno 22 050 uživatelů, tj. těch, kteří měli identifikační průkaz aktivovaný v knihovně, bez duplikací (tj. že se nezapočítává, když někteří z nich jsou evidováni na více pracovištích ÚK). Proti loňskému roku je tento počet uživatelů nižší o 10 %. Příčinou nižšího počtu uživatelů může být důslednější „vyčištění“ databáze uživatelů od těch, kteří skončili a nemají dluh vůči knihovně. Sledujeme i počet nově registrovaných uživatelů – v roce 2010 to bylo 3 304 uživatelů, v roce 2011 3 340 uživatelů. Skladba uživatelů se proti loňsku změnila víc ve prospěch studentů ČVUT všech stupňů studia, je jich 88 % z celkového počtu uživatelů, 9 % uživatelů jsou pracovníci školy, externích uživatelů je 707, tj. 3 % z celku. Počet externích uživatelů (veřejnost) klesl o víc než 50 %, což souvisí se společným sídlem a působením ÚK v budově NTK a orientací veřejnosti na služby NTK.

V roce 2011 se sledovala **návštěvnost knihovny** jako nový ukazatel „*Ročního výkazu o vysokoškolské knihovně*“. Vzhledem k tomu, že ÚK nemá na svých pracovištích turniket nebo elektronické počítadlo, vyjma lokální knihovny na Fakultě dopravní, byla využita možnost řízeného kvalifikovaného odhadu. Celkový počet návštěv v prostorách pracovišť ÚK byl odhadnut na 53 656 návštěv.

Pro ÚK je důležité i sledování návštěvnosti v budově NTK, ta je evidována prostřednictvím evidenčního systému NTK. V roce 2011 bylo zaznamenáno 225 107 vstupů (v roce 2010 to bylo 174 505) na studentské a zaměstnanecké karty ČVUT do budovy NTK (chráněný prostor za turniketem), což je 67 % z celkové evidované návštěvnosti.

Již řadu let sledujeme, že služby ÚK využívají i neevidovaní uživatelé, tj. studenti nebo pracovníci ČVUT, kteří nemají fyzické výpůjčky a průkaz si neaktivovali. Mají zájem pouze o přístup k elektronickému fondu, a to odkudkoliv – ze svého pracoviště, z domova či z koleje – nebo si půjčují/studují pouze z volně dostupného prezenčního fondu v centrálním pracovišti ÚK v budově NTK.

7. Služby

7.1 Výpůjční služby

ÚK zajišťovala výpůjční služby na všech pracovištích, a to formou absenčních, prezenčních a meziknihovních výpůjček.

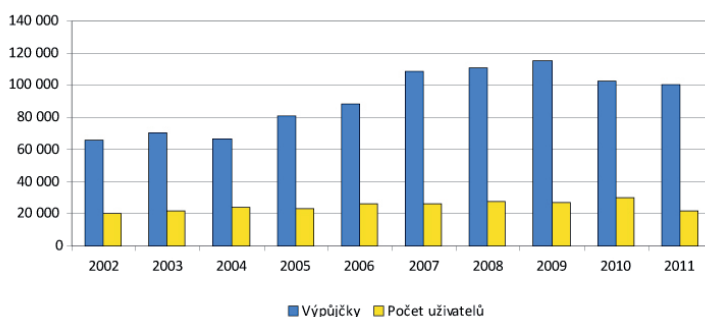
V centrálním pracovišti ÚK jsou dvě výpůjční místa (v 2. patře v hale služeb a v 5. patře v chráněném prostoru studovny ÚK). Uživatelé mohou také ve studovně využívat selfcheck – samoobslužný systém pro výpůjčku a vracení knih, který je v provozu v souvislosti se zavedením technologie RFID na tomto místě. Půjčování studijní literatury, která je uložena ve skladu, je možné pouze na základě rezervace/objednávky, kterou uživatel musí provést prostřednictvím svého konta v *Katalogu ÚK ČVUT* na webu. Na základě této rezervace je dokument vyexpedován ze skladu a uživateli je automaticky odeslán e-mail o připravené rezervaci u výpůjčního pultu v 2. patře. Uživatel také může prostřednictvím svého konta kontrolovat, co má půjčeno, může provést prodloužení výpůjčky (prolongaci) a provést rezervaci na již půjčený dokument na kterémkoliv pracovišti ÚK. Tato praxe, která byla zavedena v roce 2009, se osvědčila a studenti ji přijali bez větších problémů.

Volně přístupný fond ve studovně v 5. patře je určen převážně k prezenčnímu studiu, ale některé dokumenty si uživatel může vypůjčit i absenčně formou přímé výpůjčky ve studovně nebo na základě rezervace. Prezenční výpůjčky evidovány nejsou.

V roce 2011 se realizovaly veškeré příjmové poplatky přes aplikaci iFIS (modul Informačního systému ČVUT). V druhé polovině roku začaly přípravné práce na integraci knihovního systému Aleph s finančním informačním systémem, které mají vést k zavedení bezhotovostních plateb přímo z katalogu ČVUT a z grafického klienta Aleph v roce 2012.

Všechny formy výpůjčních služeb byly zajišťovány také v lokálních knihovnách. Celkově na všech pracovištích bylo realizováno 100 482 **absenčních výpůjček**. Na grafu 2 je znázorněn vývoj celkového objemu výpůjček a počtu uživatelů v období 2002 – 2011.

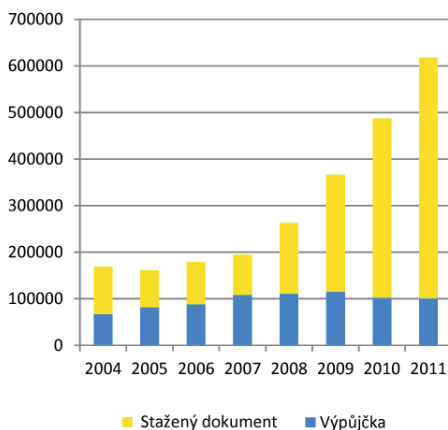
Vývoj počtu výpůjček a uživatelů v ÚK ČVUT

graf 2

Vzhledem k tomu, že se knihovna orientuje zejména na poskytování elektronických služeb a zdrojů, považujeme za přínosné porovnat realizované výpůjčky fyzického fondu s počtem stažených dokumentů („výpůjček“) z elektronického fondu. Na grafu 3 je uvedeno srovnání od roku 2004, kdy je elektronický fond tvořen převážně z fulltextových dokumentů.

Porovnání fyzických výpůjček a stažených e-dokumentů

graf 3

Po dohodě s vedením Kloknerova ústavu zůstaly v prostorách bývalé knihovny zachovány jednou týdně výpůjční a další služby pro pracovníky ústavu, které jsou zajišťovány pracovníci centrálního pracoviště ÚK.

Prezenční výpůjčky z volně dostupného fondu nebyly evidovány. Počet knihovních jednotek ve **volném výběru** byl celkově na všech pracovištích v roce 2011 v rozsahu 63 321 knihovních jednotek (tab. 9). Proti roku 2010 byl evidován pokles, který jde na vrub vyřazování a aktualizaci fondu v lokální knihovně Fakulty dopravní.

Počet KJ ve volném výběru	ÚK/NTK	FJFI	FD	FBMI	MUVS	Celkem
2008	41 218*	5 784	13 394	3 800	7 971	72 167
2009	30 293	5 215	13 989	4 541	8 457	62 495
2010	31 764	5 952	19 220	5 671	7 908	70 515
2011	32 339	5 226	11 122	6 628	7 946	63 321

* za rok 2008 je uveden součet KJ v dejvických knihovnách

tab.9

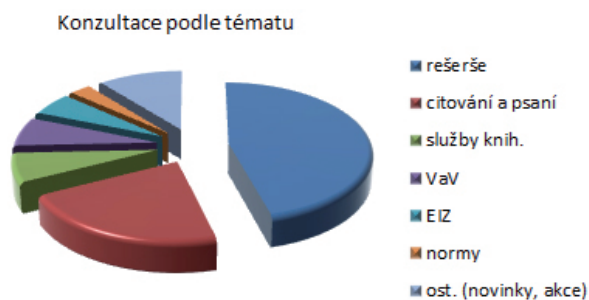
ÚK zajišťovala výpůjčky dokumentů i prostřednictvím **meziknihovní výpůjční služby (MVS)** a **mezinárodní meziknihovní výpůjční služby (MMVS)**. Meziknihovní služba patří ke standardním službám každé knihovny, zájem o ni trvá, ale díky dostupnosti plných textů v elektronické podobě objem těchto služeb meziročně nenarůstá. V rámci MVS bylo v roce 2011 realizováno celkem 1 891 požadavků, v rámci MMVS se realizovalo 671, ale pouze 1 výpůjčka pro jinou knihovnu do zahraničí (tudíž započitatelná dle nové metodiky vykazování MMVS v „Ročním výkazu o vysokoškolské knihovně“), ostatní pro uživatele ČVUT.

7.2 Rešeršní a konzultační služby

Rešeršní služby poskytovala ÚK pedagogům a vědeckým pracovníkům. Na webových stránkách byl umístěn objednávací formulář s příslušnými položkami (téma rešerše, časové a jazykové vymezení, druhy dokumentů aj.) a kontakt na pověřenou pracovníci ÚK. V roce 2011 bylo celkem zpracováno 45 rešerší, což je sice o 7 rešerší více než v předchozím roce, ale celkově má počet rešerší zpracovaných knihovnou klesající tendenci. Potěšující je růst informační gramotnosti uživatelů, kteří sami umí dobře pracovat s elektronickými informačními zdroji. Jejich rešeršní dotazy (ukazatel *Hledání* – viz tabulky využití EIZ v kap. 9) dosáhly v roce 2011 celkového počtu 336 223.

Interní uživatelé ÚK, včetně studentů, mají možnost účastnit se řady vzdělávacích akcí pro práci s elektronickými informačními zdroji, takže se zpravidla obrací na knihovnu s již konkrétními dotazy. Studentům poskytovaly pracovnice oddělení podpory studia konzultace a školení. Vedly je k tomu, aby byli schopni vypracovávat rešerše sami a připravovali se samostatně nejen na psaní svých závěrečných prací, ale také pro svou práci v budoucí profesi. Na rozdíl od rešeršních služeb se proto zvyšuje zájem studentů o individuální konzultační a poradenské služby ÚK.

Konzultace a e-mailové rady si vyžádali i někteří pedagogové, což chápeme jako získání jejich důvěry a důsledek dobré propagace práce ÚK. Konzultace byly poskytovány osobně (65 %) i elektronicky (35 %). Celkem bylo poskytnuto 74 konzultací. Obrázek o tématech konzultací i skladbě žadatelů dávají grafy 4, 5.

graf 4

graf 5

Na základě opakovaných dotazů se průběžně buduje soubor často kladených otázek (FAQ) na webových stránkách ÚK. Další soubor často kladených otázek, který se vztahuje k systému výpůjček, je umístěn přímo v *Katalogu ÚK ČVUT*.

7.3 Reprografické služby

Reprografické služby byly v roce 2011 poskytovány pouze na centrálním pracovišti v Dejvicích a v lokální knihovně MÚVS. V lokální knihovně FJFI sice byly produkovány kopie, ale v jiném režimu, produkované kopie byly evidovány a hrazeny v rámci fakulty, nepromítaly se do příjmů/poplatků ÚK a neuváděly se do roční statistiky ÚK. Velmi malý zájem o tuto službu je jasně čitelný. Přímá dostupnost plnotextových dokumentů v síti ČVUT, jiné příležitosti ke kopírování dokumentů v budovách ČVUT i v budově NTK, v neposlední řadě jiné technologie zhotovování kopií. V tab. 10 jsou pro srovnání uvedeny snižující se počty kopií v letech 2009-2011.

ÚK ČVUT	2009	2010	2011
počet zhotovených kopií	22 226	4 682	2 856

tab. 10

7.4 Elektronické služby

Jako dobrým strategickým záměrem se ukázala orientace ÚK na **poskytování elektronických služeb**. Vedle standardních služeb spojených s knihovním fondem (zejména rezervace dokumentů a prolongační výpůjček) a elektronického dodávání dokumentů byly rozvíjeny referenční služby, dále služby, které se týkají efektivního využívání elektronických informačních zdrojů a služby vztahující se k podpoře vědy a výzkumu a k podpoře informačního vzdělávání.

Nejvyhledávanějšími službami byly ty, které umožňují získat plný text přímo v prostředí předplacených databází a digitálních knihoven. Objem těchto služeb byl sledován prostřednictvím statistických ukazatelů, více v kap. 9 této zprávy. V případě, že nelze použít přímou cestu nebo se jedná o jinak dostupný dokument, ÚK nabízela interním uživatelům **službu elektronického dodávání dokumentů (EDD ČVUT)**. O službu EDD ČVUT (<https://edd.cvut.cz/edd/>), která je v provozu již od roku 2000, je stále trvalý zájem, v roce 2011 bylo jejím prostřednictvím vyřízeno 1 492 požadavků.

Elektronické služby byly rozvíjeny jako podpora vzdělávacího a vědecko-výzkumného procesu školy, a to zejména v oblasti **referenčních služeb**. Tyto služby usnadňují uživatelům získávat a zpracovávat relevantní informace. Orientujeme se především na jejich elektronickou formu. Služby jsou určeny celé univerzitě a nejsou vázány na fyzickou návštěvu knihovny.

V roce 2011 pokračovalo zajišťování služby *360Search*, která umožňuje z jediného prostředí prohledávání všech předplacených zdrojů (až na články), knihovní katalog ČVUT a volně přístupné katalogy vydavatelů. V rámci licenčního přístupu ke službě *360Search* je bezplatně dostupná služba *E-Journal Portal*, která obsahuje seznam všech e-časopisů a e-zdrojů přístupných uživatelům z ČVUT.

ÚK zajišťovala i další online službu *RefWorks*, která umožňuje vytváření osobních bibliografických databází, importování bibliografických záznamů, vytváření a správu bibliografických citací apod. Službu využilo 500 uživatelů, kteří si založili v *RefWorks* individuální účet. ÚK využívala službu *RefWorks* jako efektivní nástroj k prezentování nových informačních zdrojů a pro komunikaci se svými uživateli. Modul *RefShare* byl opět využíván, mimo jiné, ke sdílení nabídkových seznamů e-knih, ze kterých mohli uživatelé vybírat tituly k trvalému nákupu.

8. Webové stránky, propagace

Vysokoškolská knihovna neposkytuje své služby pouze registrovaným uživatelům, ale všem zaměstnancům a studentům školy. Webové stránky se tak staly zásadní službou, která je schopná oslovit neomezený počet návštěvníků. Tvorbě a aktualizaci webových stránek je proto v ÚK věnováno velké úsilí, tvoří východisko ke všem službám, novinkám, informacím a v neposlední řadě je to prostor pro prezentaci většiny aktivit. Proto na ně odkazujeme de facto ve všech kapitolách této zprávy.

Daří se zlepšovat i propagaci knihovny, komunikaci s uživateli pomocí sociální sítě a dalších nástrojů.

8.1 Webová stránka ÚK

Informace o všech službách a činnostech ÚK jsou zpřístupňovány na webových stránkách ÚK <http://knihovna.cvut.cz/>. Kromě běžné aktualizace webu byla v roce 2011 rozšířena část *Podpora vědy*, byla dokončena anglická verze stránek a doplněny informace pro nové studenty (*E-Prvák*). Dále byly vytvořeny stránky pro workshopy k citování a pokyny k Wi-Fi připojení. Rozvíjeny a doplňovány byly informace k novým službám – práce se self-checkem při samoobslužném půjčování, bezhotovostní platby v systému TZS, žádost o nákup titulů do ÚK apod.

V rámci řešení projektu FRVŠ „*Nástroje a referenční služby pro podporu sdílení a šíření informací v rámci interdisciplinárního univerzitního prostředí*“ byla v roce 2011 vytvořena a uživatelům nabídnuta nová platforma pro sdílení ověřených informací, pro snazší propagaci univerzitních aktivit včetně monitorování aktivit v konkrétním oboru na významných univerzitách po celém světě. Byla vytvořena webová stránka a byly implementovány moderní nástroje a služby Web 2.0 přímo do prostředí nabízených referenčních služeb ÚK. Pro uživatele byly vypracovány návody a názorné ukázky, jakým způsobem lze v prostředí ČVUT využívat nástrojů a služeb Web 2.0, jak efektivně pracovat s již nabízenými webovými službami a nástroji. Byly vytvořeny webové stránky s popisy k nově zpřístupněným informačním zdrojům – *Knovel*, *COS Research Support Suite*, včetně vytvoření podrobného manuálu k novému rozhraní *COS Pivot*. Studenti a pracovníci ČVUT získali nové relevantní informační zdroje pro podporu informačního zabezpečení oborů pěstovaných na ČVUT a získali možnost prezentovat a sdílet svoji práci.

Další **novou službou** v rámci webových stránek jsou **Novinky podle oborů**. Jedná se o vytvořený katalog RSS vláken z vybraných odborných databází na konkrétní obory pěstované na ČVUT. Cílem služby je zefektivnit uživatelům přístup k informacím o nově zveřejněných publikacích, který se týká jejich výzkumných nebo studijních zájmů. S ohledem na licenční podmínky je přístup k těmto oborovým novinkám v rámci intranetu, tj. po autorizaci vůči informačnímu systému školy. Seznam oborů se bude v roce 2012 rozšiřovat, uživatelé z ČVUT mohou pomocí webového formuláře požádat o zařazení jejich oboru do zveřejňovaného RSS katalogu. Tento způsob informování o novinkách byl použit i pro nové přírůstky ve fondu ÚK, pro nové tituly e-knih a pro nové záznamy ČVUT v citačních rejstřících *WoS* a *Scopus*. Ukázka stránky *Novinky z oboru* je na obr. 1.

Ke sledování návštěvnosti a chování návštěvníků na webové stránce ÚK je používán nástroj Google Analytics. Získáváme tím řadu cenných údajů, např. že nejvíce návštěv bylo zaznamenáno v březnu a říjnu, což odpovídá začátkům semestru. Nejnavštěvovanějšími stránkami byly mimo úvodní stránky sekce *Informační zdroje* a návod „*Jak psát vysokoškolskou kvalifikační práci*“. V roce 2011 navštívilo webovou stránku ÚK přes 186 tis. návštěvníků.

The screenshot shows the website of the Central Library of CTU. At the top, there is a navigation menu with the following items: ÚVOD, INFORMAČNÍ ZDROJE, SLUŽBY, PODPORA STUDIA, PODPORA VĚDY, and ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA. Below the navigation is the logo of CTU and the text 'České vysoké učení technické v Praze ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA'. There is a search bar labeled 'HLEDEJ:' and a language selector showing the flag of the United Kingdom. A notification box states: 'Volně dostupné odborné informace a recenzované časopisy pro ČVUT'. The main content area is titled 'Novinky z oboru' and includes a breadcrumb trail: 'Informační zdroje > Novinky podle oborů >'. Below this, there is a list of articles from the 'CONCRETE' journal, including titles like 'CHARACTERIZATION OF A HUMID CONCRETE BY STUDY OF THERMAL IMPEDANCE' and 'STABILITY ANALYSIS ON TINGZIKOU GRAVITY DAM'. A sidebar on the left contains a list of services and quick links, such as 'Online katalog', 'E-databáze', 'Brána EIZ', and 'RYCHLÉ ODKAZY'.

obr. 1 Portál e-knih

8.2 Propagace a komunikace s uživateli

Pro studenty 1. ročníku byly všechny základní informace (přístup do knihovny, otevírací hodiny, služby knihovny, registrace, uživatelské konto, online katalog, půjčování, rezervace, prodlužování) zveřejňovány nejenom na webových stránkách, ale také formou informativních letáků. Letáky byly umístěny na nástěnkách, u pultů studijních oddělení jednotlivých fakult a ve Vydavatelství průkazů ČVUT. Dále byly vytvářeny propagační letáky a plakáty ke vzdělávacím akcím ÚK – exkurze pro studenty 1. ročníku, přednášky pro akademickou obec (autorský zákon, ochrana průmyslového vlastnictví). Propagační letáky se týkaly také norem pro psaní odborných prací, nově dostupných informačních zdrojů a např. k prodejní výstavě knih. Letáky byly použity také k propagaci celosvětové akce Open Access Week, ke které se v roce 2011 ÚK připojila.

Propagace vzdělávacích akcí byla založena na zpětné vazbě získávané z anket, ve kterých je studenti hodnotili. Odpovědi na otázky, kde se studenti dovedli o vzdělávací akci, umožňují zaměřit se na efektivní metody a místa zveřejňování informací. Zajímavé je, že nejvíce studenti oceňují informace na webech fakult, v případě školení a workshopů hromadné e-mailové zprávy.

Ve snaze nastavit osobnější kontakt s uživateli a využít další kanál pro propagaci akcí a služeb došlo na konci roku 2010 k integraci webových stránek ÚK se sociální sítí *Facebook*. Počet fanoušků ÚK stoupl do konce roku 2011 na 224. Zatím to není vysoké číslo, ale třeba právě této skupině uživatelů vyhovuje lépe tento způsob informování a bude se rozrůstat.

V roce 2011 pokračovala e-konference DSVINFO@cvut.cz (Doktorand, Studium, Věda), v rámci které byli účastníci – doktorandi a vědečtí pracovníci – informováni o novinkách v oblasti elektronických informačních zdrojů, o pořádání různých akcí – seminářů, školení, o nových e-sloužbách a nástrojích na podporu informačního vzdělávání a na podporu vědy a výzkumu na ČVUT.

9. Zajištění a zpřístupnění elektronických informačních zdrojů (EIZ)

9.1 Zhodnocení dostupnosti EIZ v roce 2011

Zajištění dostupnosti elektronických informačních zdrojů pro ČVUT bylo jedním z hlavních úkolů ÚK. V roce 2011 pokračovalo zpřístupňování zásadních multioborových a oborových informačních zdrojů, které pokrývaly ve vysoké kvalitě všechny obory rozvíjené na ČVUT. Multioborové zdroje a citační databáze byly zajišťovány v rámci programu MŠMT INFOZ (*Informační zdroje pro výzkum*) prostřednictvím konsorciálních projektů, jichž se ČVUT (pracoviště ÚK) účastní. Ze stejného programu byl podpořen konsorciální projekt ČVUT „Zajištění klíčových informačních zdrojů a služeb pro technické a inženýrské obory“, kterým byly zajišťovány zdroje IEL (*IEEE Xplore*) a ACM DL.

Zásadním **multioborovým informačním zdrojem** byla digitální knihovna *ScienceDirect* vydavatelství Elsevier, která zpřístupňuje plnotextovou kolekci elektronických časopisů *Freedom Collection*, kolekci knih a příruček. Dalším zdrojem je velká kolekce časopisů a knih *SpringerLink* vydavatele Springer Verlag (nyní součást společnosti BertelsmannSpringer), jejíž součástí je *Lecture Notes in Computer Science*, *Lecture Notes in Mathematics*, *Springer eBook Collection in Computer Science* a kolekce časopisů *Kluwer*. Uživatelé z ČVUT měli dále možnost využívat také digitální knihovnu *Wiley Online Library* vydavatele Wiley-Blackwell, která obsahuje kolekci časopisů, knih, referenčních publikací. Pokračoval také přístup k multioborové databázi *EBSCOhost*, která mj. zahrnuje řadu recenzovaných časopisů, které nejsou dostupné v jiné podobné databázi.

Přístup k **citačním databázím**, které jsou důležité zejména pro vědeckou práci a hodnocení jejích výsledků, pokračoval i v roce 2011, a to k produktům *Web of Knowledge* (*Web of Science* a *Journal of Citation Reports*) vydavatele Thomson Reuters a k multioborové citační databázi *Scopus* vydavatele Elsevier.

Pokračoval přístup k zásadním **oborovým informačním zdrojům**. Na prvním místě je třeba zmínit elektronickou knihovnu *IEEE/IET Electronic Library* (*IEEE Xplore*), která poskytuje unikátní informace nejen z oboru elektrotechniky, ale díky svému neustálému vývoji pokrývá i obory, které nejsou pokryty jinými zdroji. Pokračoval také přístup k digitální knihovně *The ACM Digital Library*, která obsahuje plné texty časopisů a sborníků americké počítačové společnosti ACM. Oba zdroje patří mezi celosvětově nejrozšířenější databáze pro technické a inženýrské obory a taktéž jejich producenti jsou největšími a nejvýznamnějšími organizacemi v daném oboru na světě.

Vedle informačních zdrojů, zajišťovaných účastí ČVUT v konsorciálních projektech programu MŠMT INFOZ, byly dostupné další oborové zdroje v rámci celé školy nebo pro jednotlivé fakulty: *MathSciNet* (digitální knihovna *Mathematical Reviews*), *MIT CogNet* (kolekce elektronických časopisů, knih, konferenčních sborníků a dalších materiálů z oblasti kognitivních věd vydávaných vydavatelstvím MIT), *Scientific Research Publishing* (kolekce volně dostupných časopisů), *IOP Science* (kolekce elektronických časopisů z produkce vydavatele Institute of Physics, která zahrnuje mj. i databázi *Proquest Dissertation and Theses*), *ITU* (radiokomunikační a telekomunikační standardy), *INIS* (kolekce časopisů z oblasti jaderné fyziky), *Physical Review Online* (*PROLA*), *Optical Letters*. Pro akademické pracovníky a studenty Masarykova ústavu vyšších studií byly dostupné další elektronické informační zdroje, které jim poskytovala partnerská Sheffield Hallam University.

Vzhledem k pozitivnímu ohlasu pokračoval přístup ke kolekci *COS Research Support Suite*, která je zaměřena na mezinárodní spolupráci. Kolekce obsahuje tři samostatné databáze: *COS Scholar Universe*, *COS Funding Opportunities* a *Papers Invited*. V posledním čtvrtletí roku 2011 byla uživatelům k dispozici zkušební verze nového rozhraní *COS Pivot*, které umožňuje současnou práci s databázemi *Scholar Universe* a *Funding Opportunities* a umožňuje rozsáhlé sdílení informací v rámci odborné komunity. Po skončení zkušebnímu přístupu byl zaplacen licenční přístup na rok 2012.

Všechny zpřístupňované komerční zdroje, i zdroje ve zkušebním režimu, jsou soustředěny pod proxy serverem **Brána EIZ** (<https://dialog.cvut.cz/>), který umožňuje autorizovaný přístup uživatelů. Autorizovaný přístup je výhodný zejména pro vzdálený přístup mimo domovskou síť uživatelů, což je v akademickém prostředí zvláště vítané. Administrátorům dává možnost získávat podklady pro sledování a vyhodnocování využití zpřístupňovaných zdrojů a služeb. Využívaný je samozřejmě přístup z IP adres ČVUT. V souvislosti s členstvím ČVUT v české shibbolethové federaci eduID (federativní autentizační služba) byly prostřednictvím této služby připojeny produkty vydavatelství Elsevier (*ScienceDirect*, *Scopus*), vydavatelství Wiley-Blackwell, databáze *EBSCOhost*, databáze *Web of Knowledge*, elektronická knihovna *IEEE/IET*, vydavatelství Springer a *Digitální knihovna ACM* a kolekce e-knih *Ebrary*.

V roce 2011 bylo na základě požadavků pracovníků školy zakoupeno 179 nových titulů **elektronických knih** z vydavatelství Elsevier, Wiley a EBSCO. Na základě pozitivních ohlasů na zkušební přístup ke kolekci elektronických knih *Ebrary Academic Complete* byla zakoupena licence na rok 2011. Nově byl zakoupen přístup ke kolekci elektronických knih *Knovel*.

9.2 Statistické sledování využití EIZ

V následujících oddílech jsou uvedeny výsledky statistického sledování využití EIZ na ČVUT a stručný komentář k jednotlivým zdrojům. Většina zdrojů je zpřístupňována dlouhodobě, takže je v příslušných tabulkách uvedeno víceleté srovnání jejich využití. Sledovány jsou porovnatelné údaje: Počet přístupů, Počet hledání (tj. počet příkazů k vyhledávání) a Počet zobrazených záznamů/plných textů. V posledním ukazateli se jedná o souhrn zobrazených abstraktů, citací nebo plných textů, což je vysvětleno vždy u příslušného zdroje.

9.2.1 Multioborové zdroje

ScienceDirect (Elsevier)

Digitální knihovna *ScienceDirect*, která zpřístupňuje kolekci produktů a služeb vydavatelství Elsevier, je zásadním a stále velmi využívaným informačním zdrojem. Sledovaná řada využití dokumentuje trvale rostoucí zájem uživatelů o přístup k e-verzím vědeckých časopisů (tab. 11). Od roku 2009 mají uživatelé přístup k celé kolekci časopisů *Freedom Collection*, která obsahuje dnes již 2 500 titulů vědeckých časopisů, kolekci knih a příruček. Vývoj ukazatele *Záznamy/plný text* v průběhu let ukazuje trvalý růst využití ze strany uživatelů ČVUT. V roce 2004 byla jako bonus zpřístupněna také celá kolekce časopisů, což ovlivnilo vyšší využití (patrně v ukazateli *Záznamy/plný text*), v dalších letech do roku 2008 pak byla dostupná vždy jen určitá kolekce časopisů.

ScienceDirect	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
přístupy	14 756	15 999	15 627	15 059	21 412	20 313	23 149	29 235
hledání	25 121	46 430	47 742	37 608	40 563	45 838	48 870	46 885
záznamy/plný text	90 837	59 964	70 111	67 061	80 407	100 113	103 330	110 827

tab. 11

Využití elektronických knih, ke kterým má ČVUT zaplacen trvalý přístup v digitální knihovně *Science Direct* dokladuje údaj 1 881 stažených („přečtených“) kapitol v roce 2011.

Wiley Online Library

Knihovna *Wiley Online Library* (dříve pod názvem *InterScience*) umožňuje přístup k plnotextovým verzím časopisů, knih a referenčních příruček vydavatelství Wiley-Blackwell. Pro ČVUT jako člena konsorcia je přístupná vybraná kolekce *FULL*. Producent od roku 2010 poskytuje pouze údaje statistického ukazatele *Plný text*, tj. počet zobrazených (otevřených) plných textů článků ve formátu PDF. V tab. 12 je uveden vývoj využívání v daném ukazateli od roku 2004 s tím, že do roku 2009 byly sledovány v tomto ukazateli nejen plné texty článků, ale také bibliografické záznamy (abstrakty). Je potěšující, že v roce 2011 stoupl meziroční využití více než dvojnásobně.

Wiley Online Library	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
záznamy/plný text	3 958	5 494	6 283	7 461	9 305	14 111	4 055	9 891

tab. 12

Využití elektronických knih a referenčních příruček, ke kterým byl ve *Wiley Online Library* trvale zaplacen přístup, ukazuje údaj 40 318 stažených („přečtených“) kapitol v roce 2011.

SpringerLink

Služba *SpringerLink* zpřístupňuje v plnotextové formě odborné časopisy nakladatelství Springer, včetně produkce nakladatelství Kluwer, se kterou se v roce 2009 sloučilo. Jedná se již o víc než 2 600 titulů, které tematicky pokrývají oblasti biologie, chemie, lékařství, počítačové vědy, fyziky, matematiky, práva a ekonomie.

Producent poskytuje pouze statistické údaje pro ukazatel *Plný text*. V tab. 13 je vývojová řada využití od roku 2004, která dokladuje trvalý růst zájmu o články digitální knihovny *SpringerLink*.

SpringerLink	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
plný text	1 508	8 448	7 888	8 783	11 056	12 850	15 856	19 303

tab. 13

V rámci konsorciální licence služba SpringerLink zpřístupňuje také kolekci *Lecture Notes in Mathematics* a kolekci *Lecture Notes in Computer Science, Springer eBook Collection in Computer Science*. V roce 2011 si uživatelé ČVUT z těchto kolekcí stáhli nebo zobrazili 16 008 plných textů článků/kapitol.

EBSCOhost

Přístup do databází firmy EBSCO, která je agregátorem předních světových databází, mají uživatelé ČVUT od roku 2004 (dříve po názvem *eIFL Direct*). Původně byl považován z hlediska svého zaměření pouze za doplňující zdroj pro technické obory. Od roku 2008 byl obsah produktu *EBSCOhost* strukturován do dvou databází: *Academic Search Complete* – databáze vytvořená speciálně pro akademické prostředí, která tematicky pokrývá obory společenskovední a přírodovědní, ale také elektroinženýrství, stavební inženýrství, matematiku a fyziku; *Business Source Complete* – databáze tematicky zaměřena na ekonomii, finance, management, účetnictví a mezinárodní obchod. Postupně je *EBSCOhost* obohacován o další zdroje (např. *LISTA with Fulltext, Computers & Applied Sciences Complete, GreenFILE*). *EBSCOhost* nabízí české webové rozhraní se snadným a efektivním vyhledáváním, vzdálený přístup Shibboleth, možnost prohledávat e-knihy společně s databázemi atd. Meziroční nárůst využití je velmi vysoký a dokladuje oblíbenost tohoto informačního zdroje (tab. 14).

EBSCOhost	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
přístupy	1 716	1 990	1 393	1 705	18 167	43 360	61 206	78 689
hledání	5 216	8 639	6 421	7 979	24 686	33 343	59 419	75 714
záznamy/plný text	6 088	6 248	6 248	2 836	51 343	75 244	193 451	246 519

tab. 14

9.2.2 Citační databáze a rejstříky

Web of Knowledge – Web of Science (WoS), Journal Citation Reports (JCR)

Citační databáze *Web of Science (WoS)* je ve vysokoškolském prostředí nezbytná. *WoS* je jedním ze dvou oficiálních zdrojů pro hodnocení výsledků VaV důležitých pro technické obory. Na vývoji jeho využívání je zřejmý celkový posun, který souvisí právě s hodnocením výsledků vědy a s tím, že autoři publikací mají zájem o sledování a porovnávání svých výsledků/citačních ohlasů, a tudíž *WoS* a *JCR* využívají.

WoS	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
přístupy	3 494	5 860	6 444	6 756	9 134	15 700	22 006	25 560
hledání	16 839	48 049	28 156	37 432	59 940	83 767	97 949	118 300
záznamy	0	27 669	27 086	53 961	83 135	96 871	103 104	142 330

tab. 15

JCR	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
přístupy	744	1 247	1 375	1 728	2 217	3 233	4 516	5 190
hledání	578	3 158	2 491	2 233	2 686	3 563	4 712	7 979
záznamy	0*	458*	2 921	3 562	4 728	5 970	9 919	10 784

*údaj je sledován až od června 2005

tab. 16

Scopus

Citační databáze *Scopus* je druhým oficiálním zdrojem pro hodnocení výsledků VaV. Je určena zejména pro srovnávání vědecké práce v rámci evropského prostoru. *Scopus* poskytuje ke všem zpracovaným článkům také možnost přímo sledovat všechny jejich dosavadní citační odkazy. Databáze nepracuje s bibliometrickým indikátorem Impact Factor, ale jako nástroj pro hodnocení citovaných autorů používá Hirsch-index a metriky SJR. Databáze je využívána také jako klasický informační zdroj. Využití databáze za léta 2009 až 2011 je dokumentováno v tab. 17 a ukazuje vysoký meziroční nárůst ve všech sledovaných ukazatelích.

Scopus	2009	2010	2011
přístupy	2 976	5 816	10 646
hledání	10 472	19 854	28 237
záznamy (citace/abstrakt)	4 220	8 641	15 314
plné texty	2 761	6 616*	14 321*

* vč. externích odkazů na plné texty

tab. 17

9.2.3 Oborové informační zdroje

Elektronická knihovna IEEE/IET

Výsledky využívání této elektronické knihovny (tab. 18) dokládají vysokou potřebnost tohoto zdroje v prostředí ČVUT. Statistické údaje za rok 2009 byly z části dopočítány kvalifikovaným odhadem, protože přístup byl zahájen až v dubnu, ale využití v roce 2010 bylo sledováno podle skutečnosti a projevil se výrazný nárůst ve všech ukazatelích. Tento zřetelný růst pokračoval i v roce 2011.

IEEE/IET	hledání	plné texty celkem	z toho		normy
			články	konferenční příspěvky	
2009	21 047	32 100	12 894	19 034	172
2010	42 722	47 471	19 260	27 973	238
2011	54 456	54 718	21 943	32 388	387

tab. 18

Význam elektronické knihovny IEEE/IET nespočívá pouze ve vlastním poskytnutí informačního záze-
mí, ale ve vyhodnocení přínosů, kterými jsou uplatněné vědecké výsledky. V tab. 19 je uveden přehled počtu publikací v elektronické knihovně IEEE/IET za období 2007-2011, který ukazuje růst úspěšnosti autorů ČVUT v uplatňování svých výsledků v prestižních časopisech a konferenčních sbornících.

IEEE/ET	2007	2008	2009	2010	2011
publikace ČVUT	164	187	191	232	234

tab. 19

The ACM Digital Library

Digitální knihovna ACM obsahuje plné texty časopisů a sborníků americké počítačové společnosti ACM. Kolekce obsahuje články z 50 časopisů a 1 000 sborníků z konferencí pořádaných The Association for Computing Machinery. V tab. 20 jsou uvedeny výsledky dostupných ukazatelů od roku 2009. Výsledky za rok 2011 naznačují pokles zájmu o tento zdroj.

ACM	2009	2010	2011
přístupy	12 953	14 089	9 248
hledání	4 598	5 837	4 652
záznamy/plný text	16 663	20 674	15 831

tab. 20

V tab. 21 je uveden přehled počtu publikací autorů ČVUT v *Digitální knihovně ACM* (resp. v širší kolekci *The ACM Guide to Computing Literature*) za období 2007-2011, který také ukazuje nižší úspěšnost/zájem v uplatňování výsledků v časopisech a konferenčních sbornících v roce 2011.

ACM DL	2007	2008	2009	2010	2011
publikace ČVUT	105	94	133	114	102

tab. 21

9.3 E-knihy

Fond elektronických knih je na ČVUT budován od konce roku 2008, kdy vydavatelství Elsevier a Wiley povolila trvalý nákup jednotlivých knižních titulů, ke kterým mají uživatelé časově neomezený přístup. Knižní fondy byly na základě konkrétních požadavků akademických pracovníků v roce 2011 doplněny o 179 titulů elektronických knih z vydavatelství Elsevier a Wiley. Na konci roku 2011 byl celkový objem trvale nakoupených e-knih 869 titulů.

V roce 2011 měli uživatelé ČVUT licenční přístup ke kolekci elektronických knih *Ebrary Academic Complete*, která obsahuje více než 52 tis. titulů z oblasti byznysu, IT, fyziky, inženýrství a technologie, medicíny aj. Celkem bylo staženo (přečteno) 60 009 plných textů (kapitol). Nově byl zakoupen roční přístup ke kolekci elektronických knih *Knovel*, a to k modulům: *Civil Engineering & Construction Materials*, *Electrical & Power Engineering*, *Mechanics & Mechanical Engineering*, *Transportation Engineering*.

10. Podpora studia

Podpora studia představuje především systém informačního vzdělávání zaměřený na zvyšování informační gramotnosti studentů – jejich schopnosti vyhledávat informace, hodnotit jejich relevanci a kvalitu a pracovat s nimi se znalostí a osvojením si základních etických i právních principů, které je nutno dodržovat v akademickém prostředí i v budoucí profesi.

ÚK, konkrétně její oddělení podpory studia, připravuje každý rok nabídku vzdělávacích akcí a současně poskytuje pedagogům i studentům možnost objednat si podobné akce a určit jejich obsah i rozsah podle potřeb. Témata a objednávací formulář jsou zveřejněny na webových stránkách knihovny v sekci *Podpora studia*. Plány a příprava informačního vzdělávání flexibilně reagují na zjištěné potřeby a mezery. Při jejich pořádání spolupracovali pracovníci ÚK velmi úzce s managementem fakult i jednotlivými pedagogy. Při zjišťování potřeb byly v roce 2011 využity následující kanály pro zpětnou vazbu:

- výsledky průzkumů citování provedených v roce 2010,
- ankety pro účastníky vzdělávacích akcí,
- informační chování studentů při výuce,
- chyby a nedostatky při zpracování úkolů studentů během výuky,
- dotazy studentů i pedagogů,
- zaměření požadovaných konzultací,
- sledování změn ve studijních oborech na ČVUT,
- sledování dlouhodobých záměrů ČVUT a MŠMT,
- sledování trendů v informační gramotnosti ve světě.

Vzdělávací akce byly zaměřeny především na práci s elektronickými databázemi, které nakupuje ÚK, i na volně přístupné zdroje pro studium, vědu a výzkum, dále na patenty a normy (významné dokumenty pro technické obory) a jejich vyhledávání ve specializovaných českých i zahraničních databázích. Žádanými tématy byly právní aspekty využívání i tvorby informací a ochrana intelektuálního vlastnictví (zejména otázky autorských práv a patentů) a také psaní odborných textů, citování a používání citačních manažerů. Základní obsahové zaměření bylo doplňováno podle zájmu pedagogů a vědců, požadavků studentů z anket a s ohledem na možnosti ÚK. V roce 2011 přibýlo téma „*Jak psát odborný technický text*“, v dalším období se počítá s tématy, která navrhnou sami studenti: účast na konferenci, získávání grantů, postup při publikaci článku v časopisu, vytváření elektronických dotazníků. Pro témata, která jsou žádána, ale pro která nemá knihovna potřebné kompetence, jsou vyhledáváni a zvaní odborníci, např. právníci, vědci a vysokoškolští učitelé.

Všechny vzdělávací akce byly zaměřeny oborově – výběr elektronických zdrojů, citované zdroje, studijní materiály, příklady, ukázky i úkoly vždy odpovídaly oborům a předmětům studia účastníků kurzů, přednášek i workshopů. Akce byly plánovány s ohledem na různé cílové skupiny. Zvláštní pozornost byla věnována studentům, kteří začali pracovat na svých bakalářských a diplomových pracích, a doktorandům, kteří začali vědecky pracovat a připravují své disertace.

Vzdělávací aktivity vyvolaly pozornost studentů i pedagogů, což se projevilo nejen ve zvýšeném zájmu studentů o účast, ale i ve zvýšeném počtu pozvání knihovníků pedagogy do výuky jejich odborných předmětů. Často to bylo určeno bakalářům a diplomantům, kteří začali pracovat na svých závěrečných pracích. V roce 2011 knihovníci přednášeli a školili na fakultách FS, FEL, FJFI a FBMI (celkem 19 aktivit).

K aktuálním tématům společným pro všechny fakulty, pedagogy a studenty byly pořádány přednášky a semináře pro akademickou obec ČVUT. Prezentace z přednášek a odpovědi na časté dotazy jsou zveřejněny na webu ÚK. V roce 2011 proběhla přednáška „*Autorský zákon v praxi vysoké školy*“ a seminář „*Co chcete vědět o patentech podruhé*“.

Workshopy „*Jak citovat*“ byly vedeny poprvé na konci roku 2011 na fakultách FSv, FS a FEL. Jsou prakticky zaměřené, studenti dostanou základní informaci a pak pracují na citacích pro své vlastní práce, mohou se ptát, spolupracovat mezi sebou. Všechny informace, přihlašovací formuláře i různé studijní materiály, návody a příklady mají k dispozici na webové stránce. Podle ohlasů studentů byly upraveny metody vedení workshopů a termíny konání. Workshopy bude ÚK v dalším období nabízet pro studenty všech fakult.

V roce 2011 probíhaly v letním semestru už potřeby kurzy „*Informace pro vědu a výzkum*“ pro doktorandy FSv, FS, FA, FBMI a na FD (i pro FJFI). Na FSv probíhal kurz i v zimním semestru. Tyto kurzy trvaly 9-10 týdnů a jejich cílem bylo poskytnout doktorandům podporu při jejich vědecké práci. Vyučující využili v roce 2011 pro kurz prostředí LMS Moodle, a to pro zveřejňování studijních materiálů, zadání úkolů, vkládání vypracovaných úkolů a hodnocení úkolů. Získali tak přehledné statistiky úrovně

odevzdaných úkolů a informace o tom, které úkoly dělají studentům největší potíže. Tato zpětná vazba spolu s anketou hodnocení kurzu studenty umožňuje upravovat kurz podle potřeb účastníků. Další aktivitou byl povinně volitelný předmět pro zahraniční studenty „*Information Sources*“, který probíhá již od roku 2002 na FS (Ústav řízení a ekonomiky podniku). Je určen pro studenty 3. semestru v anglické výuce a je ukončen zápočtem. Účastní se ho i studenti programu Erasmus. V roce 2011 získalo zápočet 19 studentů.

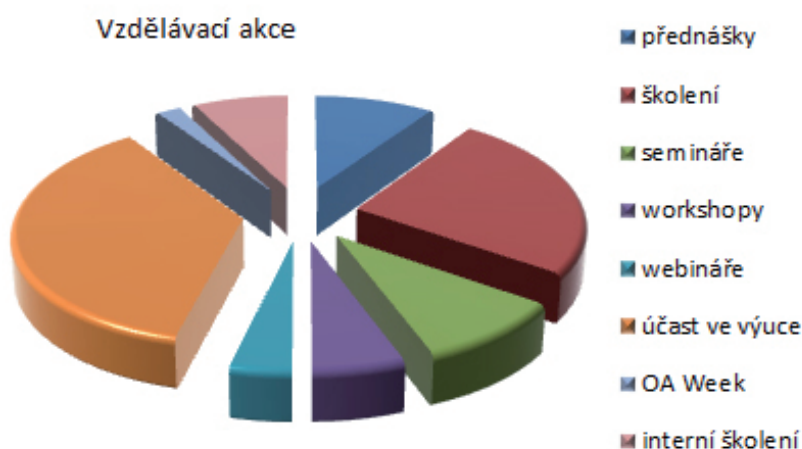
Novým způsobem školení práce s elektronickými zdroji bylo v roce 2011 uspořádání dvou webinářů (ve spolupráci s dodavatelem elektronických zdrojů AiP). Byly věnovány práci s novým zdrojem *Knovel*, který obsahuje inženýrské referenční příručky a umožňuje numerické vyhledávání dat a jejich použití pro vlastní práci (rovnice, grafy, vizualizace). Školení probíhalo v prostředí WebEx, které umožnilo účastníkům i lektorovi propojení na dálku, tedy pracovat a komunikovat mezi sebou ze svých vlastních kanceláří. Webináře byly velmi kladně hodnoceny v anketě.

Pro studenty prvních ročníků (i další zájemce) byly pořádány exkurze do knihovny spojené s předvedením práce s katalogem a jeho nadstavbovými službami. Nejvíce účastníků na exkurzích v roce 2011 bylo z MÚVS, FBMI a FD. Všechny materiály, prezentace z akcí a další pomůcky jsou vystavovány na webových stránkách knihovny v rubrice *Podpora studia*. Jako zdroj pro samostatné informační vzdělávání slouží online příručka „*Jak psát vysokoškolské závěrečné práce*“, která patří k vůbec nejnavštěvovanějším stránkám. V tab. 22 je přehled vzdělávacích akcí, které proběhly v roce 2011.

Typ akce	počet akcí	počet hodin	počet účastníků
přednášky	5	10	146
školení	13	24	121
semináře	5	17	135
kurzy pro doktorandy	6	110	68
workshopy	3	6	21
webináře	2	2	22
účast ve výuce odborných předmětů	19	38	482
výuka - PV předmět pro zahr. studenty FS	1	26	19
Open Access Week	1	6	60
ostatní akce (interní školení)	4	8	45
exkurze pro studenty 1. ročníků	23	39	377
celkem s exkurzemi	93	283	1 496

tab. 22

Rozložení typů vzdělávacích akcí (bez exkurzí) v roce 2011 znázorňuje následující graf:

graf 6

11. Podpora vědy a výzkumu

Strategickou činností ÚK byla v roce 2011 oblast informační podpory vědy a výzkumu. ÚK získala svoji roli v procesu hodnocení výsledků vědy, výzkumu a inovací (VaVal), a to jednak v oblasti zajišťování přístupu ke stěžejním informačním zdrojům, jednak v procesu sledování, vyhodnocování a zveřejňování statistických dat, citačních a srovnávacích analýz. Mezi důležité parametry, které knihovna sleduje, patří oborové pokrytí v jednotlivých zdrojích a zastoupení autorů – akademických pracovníků ČVUT, hodnocení jednotlivých autorů (Hirsch-index) a hodnocení časopisů, ve kterých autoři z ČVUT publikují (Impact Factor, SJR).

Systematicky je sledován vývoj metodiky hodnocení VaVal v ČR a připravované změny. Knihovna zpracovává informace nebo poskytuje konzultace k parametrům, které se týkají publikací. Tak se na příklad dělo v rámci návrhu využití metodiky SCImago pro zásady financování VŠ na začátku roku 2011. Průběžně byly nabízeny vědeckým pracovníkům ČVUT informace a konzultace, které se týkaly publikační strategie a získávání co nejvyššího hodnocení jejich publikací. V rámci této činnosti zprostředkovala knihovna žádosti o zařazení časopisů a konferenčních sborníků vydávaných ČVUT do databází *Web of Science* a *Scopus*. S hodnocením VaVal také úzce souvisí práce s citačními rejstříky (*WoS a Scopus*) a *Journal Citation Reports*.

ÚK se zabývala také metodikou mezinárodního hodnocení univerzit, zejména QS World University Rankings, snažila se o implementaci a poskytování takových nástrojů a služeb, které by mohly postavení ČVUT v mezinárodních žebříčcích zvýšit. Dlouhodobě mezi ně patří unifikace názvu univerzity v databázi *WoS*, sjednocení záznamů ČVUT v databázi *Scopus*, ale zejména vzdělávání autorů ohledně dodržování formálních požadavků na identifikační údaje v jejich publikacích tak, aby byly v těchto bázích snadno identifikovány pod svou mateřskou institucí.

Pod záštitou Asociace knihoven vysokých škol uspořádala knihovna v březnu 2011 seminář „*Bibliometrie v praxi*“, který byl věnován evaluačním nástrojům a zkušenostem při hodnocení publikačních výsledků akademických pracovníků.

Jedním z aspektů zviditelnění univerzity vůči zahraničí je její otevřenost. Princip otevřenosti propaguje knihovna v rámci podpory politiky Open Access (OA) - otevřený přístup umožňuje volný neomezený přístup k publikovaným recenzovaným výsledkům VaV v prostředí internetu. V roce 2011 se ÚK opět přihlásila k aktivitě Open Access Week. Mimo jiné byl uspořádán společně s Národní technickou knihovnou seminář „*Open access aneb Open your mind!*“, který byl zaměřený na praktické ukázky využití otevřeného přístupu. Knihovna také buduje institucionální repozitář ČVUT a snaží se podporovat zejména zelenou cestu OA – autoarchivaci publikací v repozitáři, tj. jejich shromáždění a zpřístupnění na jednom centrálním místě. V rámci podpory zlaté cesty OA byly rozšířeny webové stránky v sekci *Podpora VaV/Open Access* o podrobné seznamy OA časopisů pro jednotlivé obory pěstované na ČVUT.

Do oblasti podpory vědy spadá také administrace a propagace elektronických informačních zdrojů, pořádání školení a seminářů pro práci s nimi, sledování a vyhodnocování statistik využitelnosti a v neposlední řadě vytváření a zpřístupňování informačních a propagačních materiálů.

Informace o všech uvedených aktivitách ÚK byly zveřejněny na webových stránkách v sekci *Podpora vědy* a ke všem aktivitám jsou nabízeny průběžné semináře a individuální konzultace.

12. Budování institucionálního repozitáře

Budování institucionálního repozitáře¹ v prostředí open source software DSpace pod názvem *Digitální knihovna ČVUT* je společným řešením ÚK a VIC. Systém byl koncipován jako institucionální repozitář k ukládání a zpřístupňování dokumentů v elektronické podobě, a to zejména vysokoškolských závěrečných prací. Bylo připraveno prostředí, pravidla a postupy pro odevzdávání a zpřístupňování závěrečných prací (návrh Metodického pokynu), ale ani v průběhu roku 2011 nebylo vedením školy přijato žádné centralizované stanovisko a rozhodnutí k dalšímu postupu. Repozitář je postupně naplňován metadatovými záznamy o závěrečných pracích. Metadata jsou automaticky přebírána z komponenty Informačního systému ČVUT KOS, ukládána do struktury repozitáře a jsou veřejně přístupná. V roce 2011 se začaly ukládat plné texty tezí disertačních prací obhájěných na FEL. ÚK ve spolupráci s pracovníky VIC provedla v roce 2011 řadu potřebných úprav a aktualizací v systému DSpace.

Digitální knihovna ČVUT (repozitář) byla připravena na ukládání plných textů publikačních výstupů autorů ČVUT, které se dají zveřejnit na základě politiky **Open Access**. Knihovna chce přispět rozvoji OA na ČVUT právě budováním otevřeného institucionálního repozitáře a motivováním vědeckých pracovníků k tomu, aby výsledky své práce do tohoto repozitáře ukládali. Řada renomovaných vydavatelství (např. Springer, Elsevier, IEEE, IoP) umožňuje autorovi některou verzi článku uložit v OA repozitáři.

V rámci *Institucionálního rozvojového plánu ČVUT* pro rok 2012 knihovna připravila dílčí projekt „*Budování Digitální knihovny ČVUT*“, který získal podporu a financování. *Digitální knihovna ČVUT* je pro tento účel chápána jako celouniverzitní platforma pro ukládání, uchování, sdílení a prezentaci publikačních výstupů ČVUT, je budována v souladu s principy otevřenosti univerzity vůči českému i mezinárodnímu prostředí, zvýšení transparentnosti výukové a vědecké činnosti a sdílení znalostí a výsledků odborných aktivit v rámci i vně univerzity.

¹ <https://dspace.cvut.cz/>

13. Informační infrastruktura

13.1 Technické a technologické vybavení ÚK

ÚK je systémově integrovaná do informační infrastruktury univerzitního prostředí, což je důležité zejména pro centrální pracoviště v budově NTK, která stojí mimo univerzitní síť. Podpora všech činností ÚK je založena na úzkém propojení s Informačním systémem ČVUT. Vzhledem k zásadním technickým a technologickým potřebám provozu ÚK byla podpora všech oblastí IT, včetně hardwarové, smluvně dohodnuta s VIC ČVUT a byla financována z prostředků ÚK. Tato spolupráce v roce 2011 probíhala bez vážnějších problémů.

Technické vybavení ÚK sice prošlo v roce 2009 racionální obnovou na všech pracovištích, ale v roce 2011 bylo v rámci průběžné inovace zakoupeno 5 počítačů pro centrální pracoviště. Ke 2 čtečkám elektronických knih, které byly pořízeny v roce 2010, byly v roce 2011 zakoupeny další 3 čtečky a jeden iPad. Knihovna zvažuje pro příští rok jejich půjčování, protože po stažení odborného textu do čtečky není nutný přístup k internetu a rozšiřuje se přístup k dokumentům mimo prostory knihovny či školy.

Všechny pracovní stanice byly jednotně spravovány a aktualizovány po stránce **softwarového vybavení**.

Technologie RFID byla v roce 2010 implementována pro bezbariérové zpřístupnění fondu, který je umístěn ve studovně ÚK v budově NTK. Pro výpůjčku a vracení dokumentů bylo využíváno samoobslužné zařízení – selfcheck. Pro účely kontroly uspořádání fondu na regále byl využit digitální asistent (ruční terminál s RFID čtecím zařízením). V průběhu roku 2011 byly další nové dokumenty, umísťované do studovny, označovány čipem RFID. Tato praxe se týkala i jedinečných časopisů, které byly dle dohody umísťovány v časopisecké studovně NTK. Tam zůstávají pouze dva aktuální ročníky. Starší, v tomto případě ročníky 2009 a 2010, se dávají vázat. Tyto vázané časopisy označené čipem ČVUT byly umístěny do volného výběru v rámci NTK.

13.2 Knihovní systém Aleph

Na konci roku 2010 byl připraven a realizován upgrade systému z verze 16, takže 3. ledna 2011 mohl být zahájen ostrý provoz knihovního systému Aleph ve verzi 20. Do konce ledna ještě byly odstraňovány drobnější nedostatky, které ale nebránily obvyklému provozu. V průběhu roku 2011 byl řešen import uživatelů s využitím *x serveru* a probíhala řada úprav, zejména v konsolidaci dat pro import uživatelů a pro aktualizaci uživatelů. Pro bezhotovostní platby poplatků byla připravována integrace Informačního systému ČVUT v modulu FIS (finanční informační systém) s Aleph. Dále byl upravován import záznamů o závěrečných pracích do Aleph prostřednictvím *x služby update-doc*. V závěru roku byly v knihovním systému připravovány změny související se stěhováním MÚVS do Dejvic, tj. příprava na zrušení lokální knihovny, přesun sbírek do centrálního pracoviště v NTK atd.

14. Prostory

Prostorová situace ÚK se proti loňsku výrazně nezměnila. **Centrální pracoviště** užívalo prostory v budově NTK, jednalo se o studovnu v 5. patře, skladové prostory v 1. podzemním podlaží a administrativní prostor ve 2. patře – v úhrnné ploše 1 131,66 m².

Podle nájemní smlouvy je ÚK oprávněna užívat určenou část výpůjčního pultu v 2. patře v hale služeb a u něj se nacházející úložné prostory v rozsahu 2 regálů. Provoz v roce 2011 ukázal, že prostorová situace centrálního pracoviště není zcela ideální, ale v současnosti je dostačující. Skladovací kapacity i objem regálů ve volném výběru ve studovně zatím dostačují, i když v perspektivě příštích let se ÚK bude muset zabývat případným řešením nedostatku místa. Počet studijních míst v prostoru studovny ÚK je dostačující, vzhledem k tomu že v budově NTK je široká nabídka dalších studijních a odpočinkových míst.

ÚK nemá vlastní zasedací místnost, z nájemní smlouvy má ÚK právo bezplatně využívat vzdělávací centrum nebo zasedací místnost NTK pro porady a obdobné příležitosti, a to v rozsahu 15 pracovních dnů ročně. V roce 2011 se toto ujednání v plném rozsahu naplňovalo využitím učeben pro konání pracovních setkání s fakultami, na jednání knihovnické rady a na pořádání seminářů. Pracovní porady se realizovaly v kancelářských prostorách ÚK.

Prostorová situace v **lokálních knihovnách**, uvedená v tab. 23, zahrnuje veřejný prostor (výpůjční oddělení, studovny a volně přístupný fond), kanceláře a sklady. Proti loňsku ubyly na FJFI jedna kancelář. Počet studijních míst, vykazovaných za celou ÚK, činí 190.

ÚK	ÚK/NTK	FJFI	FD	FBMI	MÚVS	Celkem
plocha (m ²)	1 132	400	387	140	63	2 122
počet míst	55	34	76	17	8	190

tab. 23

15. Personální situace

Od roku 2009, kdy pracuje ÚK v nové struktuře, se kapacita pracovních úvazků snižuje (tab. 24). Vzhledem k množství úkolů a aktivit ÚK to rozhodně není záměr. V roce 2011 se do snížení 0,9 úvazku promítl odchod 2 pracovníc na rodičovskou dovolenou. Pravdou je, že se dobře propracovaný organizační systém, kterým bezesporu ÚK je, se sníženou pracovní kapacitou vyrovnal a úkoly byly přerozděleny mezi stávající pracovníky. Vedení ÚK počítá s tím, že se pracovníce budou z rodičovské dovolené postupně vracet, i když v kratších úvazcích. Systém „part-time job“ se osvědčil a je oboustranně výhodný, protože na jedné straně pracovník neztrácí nabyté znalosti a dovednosti, na druhé straně se neztrácí čas hledáním a zapracováním nových pracovníků.

ÚK	2009	2010	2011
pracovníci	34	35	33
úvazky	31,0	29,85	28,95

tab. 24

Podle dosažené kvalifikace pracovalo k 31. 12. 2011 v ÚK 18 pracovníků s VŠ vzděláním (z toho 12 s knihovnickým) a 15 středoškoláků (z toho 10 absolventů knihovnické střední školy). V tab. 25 jsou uvedeny konkrétní počty pracovníků a úvazků podle jednotlivých pracovišť ÚK. Vzhledem k malému počtu pracovníků v lokálních knihovnách bylo třeba v případech nemoci či dovolené zajistit provoz kapacitami centrálního pracoviště.

Zaměstnanci ÚK	ÚK/NTK	FJFI	FD	FBMI	MÚVS	Celkem
pracovníci	25	2	3	1	2	33
úvazky	22,85	2	2	0,6	1,5	28,95

tab. 25

Ekonomické činnosti (rozpočet, personalistika, finanční a mzdové účetnictví, evidence majetku apod.) zajišťovali pracovníci školy (nad rámec jejich pracovní činnosti) celkem v rozsahu 2 pracovních úvazků, některé činnosti se přenesly do pracovních náplní knihovníků. Pro **technickou a technologickou podporu** činnosti ÚK nebyla vytvořena samostatná pracovní místa, tyto aktivity jsou dlouhodobě zajišťovány smluvně s VIC.

Pracovníci ÚK se účastnili řady odborných a vzdělávacích akcí, které byly zaměřeny na rozšiřování jejich odborných znalostí a seznamování se s novinkami ve všech oblastech knihovnické a informační praxe. Celkem bylo navštíveno 6 konferencí, 9 seminářů, 3 pracovní setkání, 1 přednáška a 2 školení. Na dalších 2 konferencích a 8 seminářích byla ze strany ÚK aktivní účast. Pro pracovníky ÚK bylo uspořádáno 7 interních školení, jednalo se o školení pro nově zaváděné technologie a služby, příp. o novinky ve stávajících systémech a zdrojích.

Pokračoval kurz odborné angličtiny pro knihovníky, který vedla Mgr. Lenka Němečková. V roce 2011 se uskutečnilo celkem 10 lekcí.

16. Mezinárodní a národní spolupráce

16.1 Členství v odborných orgánech a organizacích

Asociace knihoven vysokých škol ČR, z. s.p.o (AKVŠ)²

ČVUT patří od roku 2002 k zakládajícím členům sdružení a aktivně se podílí na jeho činnosti. V roce 2011 pracovala PhDr. Machytková ve funkci jednatelky výkonného výboru s pověřením spolupráce s Radou vysokých škol. Práce *Odborné komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost* se účastnily Mgr. Cívínová, PhDr. Tichá a Mgr. Trtíková. V neformální skupině DSPACE.CZ a v rámci *Iniciativy pro podporu otevřeného přístupu* pracovaly PhDr. Kovářiková, Mgr. Němečková a Mgr. Pilecká. V rámci odborných akcí asociace připravili pracovníci ÚK seminář *“Bibliometrie v praxi”* (Praha, ČVUT, 15. 3. 2011), který byl věnován evaluačním nástrojům a zkušenostem při hodnocení publikačních výsledků akademických pracovníků. AKVŠ věnovala i v roce 2011 velkou pozornost problematice dostupnosti a financování elektronických informačních zdrojů. Dále se zabývala statistickým zjišťováním ve vysokoškolských knihovnách, připomínkami k novele autorského zákona a monitorovala přípravu *„Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 až 2014“*. Výroční akcí byla konference *Bibliotheca Academica 2011* ve dnech 1. a 2. listopadu 2011 na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Hlavní téma konference bylo *„Knihovna jako nedílná součást univerzity“*. Podrobné informace o aktivitách AKVŠ jsou na webových stránkách asociace.

International Association of Technological University Libraries (IATUL)³

ČVUT je řádným členem asociace IATUL od roku 2001. IATUL je mezinárodní asociace založená v roce 1965, která působí zároveň jako podsekcce největšího knihovnického sdružení The International Federation of Library Associations (IFLA). IATUL pravidelně organizuje výroční konferenci v různých částech světa. V roce 2011 se PhDr. Machytková zúčastnila (s finančním příspěvím AKVŠ) 32. konference sdružení IATUL, která se konala ve Varšavě ve dnech 29. 5. – 2. 6. 2011. Konference byla zaměřena na otevřenost (viditelnost) univerzit a jejich knihoven. Hlavní téma konference bylo vyjádřeno v podnázvu *„Libraries for an Open Environment: strategies, technologies and partnerships“*.

LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche)⁴

ÚK se stala v roce 2010 členem LIBER - Asociace evropských vědeckých knihoven. Asociace byla založena v roce 1971, od roku 2009 sídlí v holandském Haagu, a sdružuje více než 420 knihoven z více než 40 zemí. Hlavním cílem LIBER je reprezentovat zájmy evropských vědeckých knihoven, jejich univerzit a jejich vědců.

40. výroční konference LIBER (Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, 29. 6. – 2. 7. 2011) s velmi ambiciózním mottem *„Připravit Evropu na rok 2020: role knihoven ve výzkumu, vzdělávání a ve společnosti“* se zúčastnily pracovnice ÚK.

16.2 Zahraniční cesty

- Studijní pobyt na Humboldt Universität zu Berlin, Institut für Bibliotheks- und Informationswissenschaft, Německo, 29. 3. – 31. 8. 2011 (Lenka Němečková). Studium: Bibliometrie, aktuální problémy informační vědy a knihovnictví v zahraničí
- IATUL Annual Conference, Varšava, Polsko, 29. 5. – 2. 6. 2011 (Marta Machytková)
- Exkurze do univerzitních knihoven v Jižním Tyrolsku, Itálie, 5. 6. – 9. 6. 2011 (Lenka Krejčová, Helena Libovická)
- LIBER Annual Conference, Barcelona, Španělsko, 28. 6. – 3. 7. 2011 (Věra Pilecká, Ilona Trtíková, Helena Kovářiková)

² <http://www.akvs.cz>

³ <http://www.iatul.org>

⁴ <http://www.libereurope.eu>

17. Projekty (grantová a rozvojová činnost)

17.1 Realizované v roce 2011

- *Zajištění klíčových informačních zdrojů a služeb pro technické a inženýrské obory* – projekt VZ09010 programu MŠMT *Informační zdroje pro výzkum (INFOZ)*, řešitelka projektu Barbora Ramajzlová, spoluřešitelé Marta Machytková, Lenka Němečková, Petr Štrupl, Ilona Trtíková (pokračující projekt 2009 – 2011).
- *Nástroje a referenční služby pro podporu sdílení a šíření informací v rámci interdisciplinárního univerzitního prostředí* – projekt FRVŠ, řešitelka projektu Ilona Trtíková.
- *NOV@ 2011 – Knižní novinky v technických oborech*. 3. prodejní výstava zahraničních knih pro studijní a vědní obory ČVUT – projekt v rámci Fondu pro podporu celoškolských aktivit ČVUT, řešitelka projektu Ludmila Tichá.
- *Harmonizace lokálního rejstříku autorit ČVUT se SNA a příspěvek ke kooperativní tvorbě autorit SNA v prostředí Aleph 20.01* – projekt v rámci programu MK *Veřejné informační služby knihoven 9*, řešitelka projektu Helena Kovářiková.

17.2 Podané na rok 2012

- *Institucionální rozvojový plán (IRP) ČVUT 2012*, v jeho rámci projekt *ÚK Budování Digitální knihovny ČVUT - institucionálního repozitáře*, koordinátorka Marta Machytková, řešitelka Lenka Němečková.
- *Zavedení nových služeb pro podporu efektivního využívání elektronických informačních zdrojů na Českém vysokém učení technickém v Praze* – projekt FRVŠ, řešitelka Ilona Trtíková.
- *Harmonizace lokálního rejstříku autorit ČVUT se SNA - pokračování 2012* – projekt programu MK *Veřejné informační služby knihoven 9*, řešitelka Helena Kovářiková.
- *NOV@ 2012 – Knižní novinky v technických oborech*. 4. prodejní výstava zahraničních knih pro studijní a vědní obory ČVUT – projekt v rámci Fondu pro podporu celoškolských aktivit ČVUT, řešitelka Ludmila Tichá.
- *European Electronic Academic Library Resource and Nurture Center in Ukraine and Belarus (E-LEARN)* – v rámci evropského programu TEMPUS IV, ČVUT jako partnerská organizace, řešitelka Lenka Němečková, spoluřešitelé Věra Pilecká, Ilona Trtíková.

18. Publikační a přednášková činnost

Články v časopisech

1. TRTÍKOVÁ, Ilona, Věra PILECKÁ a Barbora RAMAJZLOVÁ. Vysokoškolská knihovna jako prostor synergie akademické obce a pracovníků knihovny. In: *INFORUM 2011: 17. konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha, 24. - 26. 5. 2011* [online]. Praha: Albertina Icome Praha, 2011. ISSN 1801-2213. [vid. 2012-01-04].
Dostupné z: <http://www.inforum.cz/sbornik/2011/24>.
2. TICHÁ, Ludmila. Pracovní semináře pro podporu lektorů informační gramotnosti. *Duha* [online]. 2011, č. 1. ISSN 1804-4255. [vid. 2012-01-04].
Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/pracovni-seminare-pro-podporu-lektoru-informacni-gramotnost>.

Vyzvané přednášky na seminářích a konferencích

1. NĚMEČKOVÁ, Lenka. Evaluační nástroje pro mezinárodní hodnocení univerzit. In: *Bibliometrie v praxi, VIC ČVUT, Praha, 15. březen 2011* [online]. Praha: Asociace knihoven vysokých škol ČR, Ústřední knihovna ČVUT v Praze, 2011. [vid. 2012-01-04].
Dostupné z: <http://www.akvs.cz/aktivity/2011-seminar-bibliometrie-v-praxi.html>.
2. NĚMEČKOVÁ, Lenka a Věra PILECKÁ. OA časopisy pro technické obory. In: *Open Access aneb Open your mind* [online]. Praha: Národní technická knihovna, 26. 10. 2011. [vid. 2012-01-04]. Dostupné z: http://invenio.nusl.cz/record/71446/files/nusl-71446_1.pdf. Záznam přednášky dostupný v NUSL Digitální repozitář: <http://invenio.nusl.cz/record/71446>.
3. PAVKOVÁ-ENGELOVÁ, Jana. Evropské a mezinárodní patenty. In: *Co chcete vědět o patentech? Praha, NTK, 14. duben 2011* [online]. Praha: Ústřední knihovna ČVUT v Praze, 2011. [vid. 2012-01-04]. Dostupné pro uživatele ČVUT z: <https://knihovna.cvut.cz/studium/prezentace-ze-skoleni/>.
4. PILECKÁ, Věra. Praktické zkušenosti na ČVUT v Praze. In: *Bibliometrie v praxi, VIC ČVUT, Praha, 15. březen 2011* [online]. Praha: Asociace knihoven vysokých škol ČR, Ústřední knihovna ČVUT v Praze, 2011. [vid. 2012-01-04].
Dostupné z: <http://www.akvs.cz/aktivity/2011-seminar-bibliometrie-v-praxi.html>.
5. PILECKÁ, Věra. Význam patentů v hodnocení vědy. In: *Co chcete vědět o patentech? Praha, NTK, 14. duben 2011* [online]. Praha: Ústřední knihovna ČVUT v Praze, 2011. [vid. 2012-01-04].
Dostupné z: <https://knihovna.cvut.cz/studium/prezentace-ze-skoleni/>.
6. PILECKÁ, Věra. COS Research Support Suit. In: *Seminář KNOVEL/COS, ČVUT, Praha, 23. června 2011. Praha: Ústřední knihovna ČVUT v Praze, 2011. [PPT, 16 snímků]*.
7. TRTÍKOVÁ, Ilona a Věra PILECKÁ. Elektronické informační zdroje v integrovaném univerzitním prostředí. In: *Elektronicky, online, na dosah...e-zdroje pro techniku a přírodní vědy, Praha, 20. dubna 2011* [online]. Praha: Národní technická knihovna, Ústřední knihovna ČVUT v Praze, 2011. [vid. 2012-01-04]. Dostupné z: <http://techlib.cz/cs/1347-elektronicky-online-na-dosah-2011>.

Překlad

1. LAU, Jesús. *Použití loga informační gramotnosti: marketingový manuál* [online]. Přel. Ludmila Tichá, Hana Landová a Marta Zizienová z angl. orig. Integrating the Information Literacy Logo: a Marketing Manual. IFLA/UNESCO, 2011. [vid. 2012-01-04].
Dostupné z: http://www.ifla.org/files/information-literacy/publications/P%C5%99eklad_Manual_2011_cel%C3%BD_final.pdf.

Recenzní posudky

1. Na monografii:
KOVÁŘOVÁ, Pavla et al. *Trendy v informačním vzdělávání*. [zatím nepublikováno].
Recenzent: L. Tichá.
2. Na příspěvek na konferenci:
INFuture 2011: Information Sciences and e-Society, Zagreb, Croatia, 9-11 November 2011. Článek: CULÉN, Alma L. a Andrea GASPARINI. iPad: a new classroom technology? A report from two pilot studies.
Recenzent: L. Tichá.

19. Přílohová část

19.1 Seznam zaměstnanců k 31. 12. 2011

Jméno	Tel. 22435....	E-mail	Zařazení
Machytková Marta	9801	marta.machytkova@uk.cvut.cz	ředitelka
Ramajzlová Barbora	8445	barbora.ramajzlova@uk.cvut.cz	zástupkyně ředitelky
Bořilová Stanislava	8455	stanislava.borilova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FBMI
Civínová Zdena	9982	zdena.civinova@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Ečerová Lenka	9986	lenka.ecerova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Hájková Ivana	8450	ivana.hajkova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Hanzlová Dana	9983	dana.hanzlova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Chaberová Zdeňka	8340	zdenka.chaberova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FJFI
Jílek Josef	9191	josef.jilek@uk.cvut.cz	lokální knihovna FD
Jílková Anna	9191	anna.jilkova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FD
Kočová Věra	9994	vera.kocova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Kováříková Helena	8451	helena.kovarikova@uk.cvut.cz	vedoucí odd. fondů
Krejčová Lenka	9984	lenka.krejцова@uk.cvut.cz	vedoucí odd. služeb
Kučerová Ludmila	9800	ludmila.kucerova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Kutinová Marie	9984	marie.kutinova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Libovická Helena	9985	helena.libovicka@uk.cvut.cz	odd. služeb
Mrkvička Vít	9153	vit.mrkvicka@uk.cvut.cz	lokální knihovna MÚVS
Němečková Lenka	9938	lenka.nemeckova@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Nová Daniela	9987	daniela.nova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Pavková-Engelová Jana	9153	jana.pavkova@uk.cvut.cz	lokální knihovna MÚVS
Pilecká Věra	5000	vera.pilecka@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Poláčková Ilona	9987	ilona.polackova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Sedláčková Jana	9800	jana.sedlackova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Stárková Hana	9986	hana.starkova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Statečná Zuzana	9985	zuzana.statecna@uk.cvut.cz	odd. fondů
Šimáková Irena	9800	irena.simakova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Šinková Dana	8340	dana.sinkova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FJFI
Šrůtová Leona	9191	leona.srutova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FD
Tichá Ludmila	9982	ludmila.ticha@uk.cvut.cz	vedoucí odd. podpory studia
Trtíková Ilona	9938	ilona.trtikova@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Zaisová Miroslava	9983	miroslava.zaisova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Žalská Marie	9994	marie.zalska@uk.cvut.cz	odd. fondů
Vandrovec Petr		petr.vandrovec@uk.cvut.cz	odd. fondů